

Таким чином, здійснена концептуалізація проблеми підготовки вхідної інформації для динамічної матрично-інтегральної моделі програмно-цільового управління економічним розвитком регіону створює підґрунтя для її практичного впровадження у практику регулювання розвитку регіональних процесів в умовах ринкової економіки. На підставі рис. 1 і табл. 1 можна алгоритмізувати процес формування вхідних матриць A, B, C, F динамічної моделі (4)–(6). Побудова такої методики підготовки вхідної інформації для оптимізації програмно-цільового бюджетування ДЦП і буде наступним нашим завданням.

Література

1. Башмаков А.И. Интеллектуальные информационные технологии: Учеб. пособие / А.И. Башмаков, И.А. Башмаков. — М.: изд-во МГТУ им. И.Э. Баумана, 2005. — 304 с.
 2. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / За ред. академіка НАН України В.М. Гейця. — К.: Наукова думка, 2008. — 383 с.
 3. Парасюк І.В. Інформаційні моделі в оцінюванні економічного розвитку регіону / І.В. Парасюк // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №10(112). — С. 231 — 239.
 4. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: Навч. посібн. / [під заг. ред. І.Ф. Щербини]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. — К., 2011. — 108 с.
 5. Проектування інформаційних систем: Посібник / за ред. В.С. Пономаренка. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 488 с.
 6. Твердохліб І.П. Оптимізація управління економічним розвитком регіону / І.В. Парасюк // Системні дослідження та інформаційні технології. — 2013. — №1. — С. 53 — 66.
 7. Чаки Ф. Современная теория управления / Ф. Чаки. — М.: Мир, 1975. — 424 с.
- УДК 338.24:332.1

Олександр ТИЩЕНКО*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНЫМ РАЗВИТИЕМ РЕГИОНОВ В УСЛОВИЯХ СТРУКТУРНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

PUBLIC MANAGEMENT OF REGION'S COMPETITIVE DEVELOPMENT UNDER THE FRAMEWORK OF STRUCTURAL TRANSFORMATIONS

Анотація. Виявлено та проаналізовано тенденції структурних змін в економічному розвитку регіонів України у 2005 — 2013 роках. Визначено параметри та масштаби зміни частки провідних сфер діяльності у регіональних господарських комплексах. Запропоновано напрями та інструменти державного стимулювання створення нових робочих місць як визначального чинника підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Аннотация. Выявлены и проанализированы тенденции структурных изменений в экономическом развитии регионов Украины в 2005 — 2013 годах. Определены параметры и масштабы изменений доли ведущих сфер деятельности в региональных экономических комплексах. Предложены направления и инструменты государственного стимулирования создания новых рабочих мест как определяющего фактора повышения региональной конкурентоспособности.

Abstract. Trends in structural changes in the economic development of Ukrainian regions in 2005-2013 years are detected and analyzed. The parameters and scope of changes in the share of the leading areas of regional economic complexes are defined. Directions and instruments of state incentives to create new jobs as the defining factor in improving regional competitiveness are offered.

Усвідомлення значимості територіальних чинників у створенні сучасної ефективної національної економіки актуалізує інтерес як науковців, так і практиків до проблематики реформування регіональних господарств і підвищення рівня їх господарської та фінансової самостійності. Найважливішим пріоритетом державної регіональної політики на найближчі роки є орієнтація на підвищення конкурентоспроможності регіонів [1]. Як відомо, визначальними ендогенними чинниками конкурентоспроможного розвитку виступають місцевий потенціал, стан базових сфер і видів діяльності, а також готовність і спроможність до здійснення нововведень.

* **ТИЩЕНКО Олександр Петрович / Александр ТИЩЕНКО / Oleksandr TYSHCHENKO** — д.е.н., професор кафедри макроекономіки та державного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: talp@meta.ua

Попри неповторність і індивідуальність регіональних економічних систем, у більшості регіонів України провідними видами діяльності протягом тривалого періоду були промисловість і сільське господарство. Залежно від їх значущості у господарському комплексі виділялися регіони індустріального та сільськогосподарського типу та ті, що тяжіють до них, так звані промислово-аграрні й аграрно-промислові регіони. Виключення становили лише кілька регіонів країни з домінуванням торгівлі та сфери послуг.

Однак останніми роками структура господарських комплексів територій зазнала і продовжує зазнавати суттєвих змін, головним проявом яких є зменшення частки промисловості у валовій доданій вартості, що створюється на території регіонів. Зазначена тенденція спостерігається в усіх без виключення регіонах країни, відрізняючись лише масштабами такого скорочення. Так, наприклад, якщо у 2005 році в країні налічувалося 6 регіонів з часткою промисловості понад 30 % — це Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська та Сумська області, то вже у 2013 р. їх кількість скоротилася до 4-х. При цьому найбільших «втрат» (понад 10 %) зазнали саме індустріальні регіони — Донецька (скорочення частки промисловості склало 17,0 %), Сумська (16,1), Луганська (12,6 %) та Запорізька (10,1 %) області. Найменше скорочення частки промисловості за 2005 — 2013 рр. спостерігалось у Хмельницькій (1,1 %) і Кіровоградській (1,2 %) областях.

У 4-х регіонах (Житомирська, Миколаївська, Одеська, Чернігівська області) за цей же період відбула «рокіровка» — частка сільського господарства у структурі валової доданої вартості регіону перевищила частку промисловості. Ще у 4-х регіонах (АР Крим, Київська, Львівська, Одеська області) першу позицію посіла оптова та роздрібна торгівля (разом із послугами), випередивши як промисловість, так і сільське господарство [2, с. 120 — 121; 3, с. 104 — 105].

Загалом на тлі суттєвого зменшення ролі промисловості у розвитку регіонів і деякого зростання частки сільського господарства, в тому числі й у традиційно промислово розвинених регіонах (таких, наприклад, як Запорізька, Полтавська, Сумська, Харківська області), торгівля поступово виходить на провідні позиції — за період, що розглядається (2005 — 2013 рр.), у 13-ти регіонах країни відбувся приріст даного виду економічної діяльності у структурі валової доданої вартості.

Отже, можна констатувати, що розвиток економіки регіонів у сучасних умовах набув нової специфіки та пріоритетів, що потребує розроблення адекватних заходів реагування з метою недопущення втрати та збереження їхніх колишніх конкурентних переваг, використання теперішніх можливостей.

Зазначені вище тенденції, що складаються у розвитку регіональних економічних комплексів є яскравим свідченням «слабкості» та малоефективності діяльності державних інституцій як з точки зору створення привабливого середовища на загальнодержавному рівні, так і неможливості суттєво вплинути на процеси, що відбуваються, на рівні регіонів.

За цих умов постає питання докорінної зміни підходів і парадигми щодо управління регіональним розвитком, використання світового досвіду та застосування нових, дієвих засобів управління регіональним розвитком.

Визначені у затвердженій у 2014 р. Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року орієнтири щодо розвитку регіонів, безумовно, спрямовані на покращення ситуації, що склалася, на рівні окремих територіальних утворень. Однак вже зараз є очевидним, що й вони потребують певного уточнення, деякої зміни акцентів, застосування ефективніших інструментів впливу на економічний розвиток як з боку державних, так і місцевих органів управління.

Слід зауважити, що спрямованість визначених у стратегії завдань на підвищення ролі міст та їх інтегруючої ролі як центрів економічного і соціального розвитку, стимулювання розвитку сільських територій, розбудову інфраструктури, вирішення транспортних проблем, розвиток транскордонного співробітництва, розв'язання проблем енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності в регіонах тощо), безумовно матимуть позитивний вплив на територіальний розвиток. Але все ж таки, визначальними складовими, що обумовлюють спрямованість і його темпи, а, отже й підвищення конкурентоспроможності регіону, є рівень і стан саме базових галузей. Отже, сприянню та стимулюванню їхнього розвитку, у першу чергу й повинна приділятися увага з боку державних інституцій. Причому таке стимулювання має бути гармонізованим зі створенням умов щодо підвищення загальної привабливості територій (як інвестиційної для бізнесу, так і соціальної для населення), що є першочерговим завданням територіальних органів влади й управління.

Таке поєднання інтересів бізнесу та органів влади насамперед вбачається при здійсненні заходів щодо розв'язання вкрай болючої для переважної більшості регіонів проблеми зайнятості та скорочення робочих місць. Нині рівень безробіття в регіонах коливається в межах від 5,2 до 9,4 %. При цьому найбільше занепокоєння викликає тенденція щодо скорочення зайнятості саме у зазначених базових галузях — промисловості та сільському господарстві, у яких задіяна значна кількість працюючих у регіонах [4, с. 73, 78].

Як один з варіантів вирішення даної проблеми може розглядатися розроблення та запровадження механізму надання суттєвих преференцій стимулюючого характеру з боку місцевих органів влади суб'єктам господарювання, які створюють нові робочі місця. Це можуть бути пільги з оподаткування (що звісно потребує прийняття відповідних нормативних актів на загальнодержавному рівні). При цьому слід враховувати, що кожне створене робоче місце — це не тільки додаткові доходи для бізнесу, а й додатково сплачені податки, у тому числі до місцевих бюджетів, що набуває особливої актуальності та значущості в умовах фінансової децентралізації, це також збільшення товарообігу на місцевому рівні (за рахунок отриманих додаткових доходів місцевими жителями), покращення умов життя населення та доступності до різного роду соціальних послуг.

Тобто за кожне новостворене робоче місце суб'єкт підприємницької діяльності повинен або отримувати пільги з оподаткування протягом визначеного періоду, або мати мораторій на перевірку діяльності, або до нього повинні застосовуватися спрощені процедури реєстрації та ліцензування умов здійснення діяльності, або він повинен мати можливість доступу до кредитних ресурсів на пільгових умовах у регіональних банках, чи у регіональних відділеннях системних банків, або необхідно впроваджувати інші заходи з урахуванням інтересів бізнесових структур, які додавали йому зацікавленості у розширенні власної діяльності і створенні додаткових робочих місць. Найперспективнішим у даному контексті вбачається розроблення спеціальних цільових комплексних програм за участю органів державної влади і управління та частковим фінансуванням передбачених у них заходів за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку.

Варто також зауважити, що, якщо розвиток промислових і сільськогосподарських підприємств більшою мірою залежить від інтересів і можливостей відповідних зацікавлених бізнесових структур та інвесторів (тобто зовнішніх суб'єктів по відношенню до місцевого господарства), то залучення наявного туристичного потенціалу регіонів практично повністю залежить від бажання і можливостей місцевих органів влади. До речі, у переважній більшості нещодавно затверджених регіональних стратегій розвитку акцентується увага саме на туристичних можливостях територій, але статистика свідчить про вкрай незначний вплив даного виду діяльності на розвиток регіонів. Його навіть не виокремлено як самостійний вид економічної діяльності, а відповідно до чинної системи класифікації діяльність туристичної сфери обліковується разом з іншими видами послуг.

На користь перспективності та значимості туризму як альтернативного чи такого, що може доповнювати базові види діяльності в регіонах та здатного значно покращити економічний стан, зазначимо лише, що за твердженням фахівців у європейських державах за рахунок туристичної галузі створюється від 5 до 10 % валового внутрішнього продукту [5, с. 78], а у результаті створення 100 робочих місць у туристичному секторі, додатково з'являється 11 нових робочих місць у торгівлі, 3 — у банківському та страховому секторі, а також 36 — в інших галузях сфери послуг [6, с. 6].

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності економік українських регіонів у найближчій перспективі значною мірою залежатиме від спільних скоординованих дій підприємницьких структур та органів управління регіональним розвитком. Як найважливіший чинник, що поєднує і сприяє реалізації «інтересів» обох сторін, слід розглядати підвищення зайнятості населення. Саме обґрунтування засобів та інструментів державного стимулювання створення нових робочих місць у підприємницьких структурах регіонів, за теперішніх умов повинно розглядатись як першочергове та невідкладне завдання наукового співтовариства.

Література

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року / Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 06.08. 2014 р., № 385 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
2. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт за 2001 — 2009 роки» / за ред. І.М. Нікітіної. — К.: Державна комітет статистики України, 2011. — 155 с.
3. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт за 2013 рік» / за ред. І.М. Нікітіної. — К.: Державна служба статистики України, 2015. — 116 с.
4. Статистичний збірник «Регіони України» 2014, ч. I / за ред. О.Г. Осауленка. — К.: Державна служба статистики України, 2014. — 299 с.
5. Семенов В.Ф. Територіальні умови і стратегії розвитку туризму в регіонах / В.Ф. Семенов, О.В. Басюк // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. — 2014. — Т. 19. — Вип. 1/2. — С. 78 — 81.
6. Борушак М.А. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: Монографія / М.А. Борушак. — Львів: ІРД НАН України, 2006. — 288 с.